

من مقاصد الحج

د حج له مقاصدو څخه

تأليف : خالد بن صالح السلامة

ترجمة: عبد الرحيم سلطان

Aghalibrary.com

مركز المنهاج للإشراف والتدريب التربوي

المملكة العربية السعودية - الرياض - تليفاكس :

٠٠٩٦٦١١٤٥٦٩٠٠٠

البريد الإلكتروني: almnhaj4@gmail.com

خالد صالح عبد الله السلامة، ١٤٣٣هـ جري

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية ، خالد صالح عبد الله السلامة

من مقاصد الحج . _ خالد صالح عبد الله السلامة، الرياض -

١٤٣٣هـ جري

٩٧٨ - ٦٠٣ - ٠١ - ١١٣٦ - ٧ - دمك : ١٧ - ١٢ سم ح . دمك :

١ - الحج أ - العنوان : ديوي : ٢٥٢٠٥ - ١٤٣٣ - ٩٢٦٦ - رقم

الإيداع : ٩٢٦٦ - ١٤٣٣ - دمك : ٧ - ١١٣٦ - ٠١ - ٦٠٣ - ٩٧٨

حقوق الطبع محفوظة

١٤٣٤هـ جري - ٢٠١٣م

Download From; Aghalibrary.com

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمة

الحمد لله الذي أكرم أوليائه بالعلم النافع والعمل الصالح، فجعل من ثمرة علمهم خشيته، والإنابة إليه، رفع بهذا العلم أقواما فجعلهم أعلى الناس منزلة، وملأ به قلوبا فأحبته، واشتاقوا للقاءه، وأشغل به جوارحا فأطالت وقوفها بين يديه. والصلاة والسلام على خير من عرف ربه، فانشغل بذكره عن ذكر غيره، وأخلص له عبوديته، وصلاته ونسكه ومحياه ومماته، حتى اصطفاه ربه وأحبه، فرضى عنه وأرضى عنه الصالحين من خلقه،

ربنا إن العلم كله بيدك فارزقنا أحبه إليك، وارفع به مقامنا عندك، اللهم زد به أعمالنا، واغفر به ذنوبنا، واشرح به صدورنا واجعله خالصا لوجهك الكريم، اللهم إنا نسألك التوفيق والسداد لما تحبه وترضاه في نياتنا وأقوالنا وأعمالنا. أما بعد :

مسلمانان او حاجي وروره ..... الله سبحانه وتعالى ته انقياد او تسليميدل څومره بنيسته او بنكلي مقام دی، او دا دموثمنانو نښه او علامه ده، که يو بنده ته د تسليميدو سره سره د علم مقام زياتې ورکړی شي نو په دي سره به دابنده خپل رب ته ډير نيژدي شي، يا الله زمونږ تسليميدل ستا شرعي ته او زمونږ علم او نیک عمل زيات کړې، او ستا درحمت په وجه باندې يې زمونږ نه قبول کړې، ای مينه ناک ذاته، يقينا ته بي پرواه او عزتمند ذات يې .

حاجي وروره : ته چه په حج کښي کوم اعمال تر سره کوي دا ډير بنيسته او بهترين کار دی، اگر که تاته دهغي بشپړه او پوره معلومات نه وي. پس همدومره کافي ده چه تاته دا علم وي چه ته ددي اعمالو په ادا کولو سره دالله جل جلاله عبادت کوي، دا د الله جل جلاله دبنده ځی او هغه ته دتسليميدو تقاضاه ده .

او ددینه ډیره بهتره به داوي چه ته دالله جل جلاله نه ډيري دعاگانې اوغواړي چه ستا علم زيات کړي ، ستا دعاگانې به قبولي کړي او دعلم دروازي به درباندي راکولاو کړي نو ته به دحج دبعضي اعمالو حکمتونه اوپيژنې ، الله سبحانه وتعالی فرمايي : ﴿ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴾^(۱) او هغه کسان چه ځان کړوي زمونږ په رضا کښي خامخا خائيم به دوي ته لاري زمونږ. او يقينا الله تعالی خاص ملگری دی ، دخايسته عمل کونکو .

نودا به څومره ښه وي چه مونږ دا اوپيژنو چه مکه مکرمه ولي په يوه شاړه کنده کښي واقع ده چه فصلونه وغيره په کښي نه کيږي ، مکه مکرمه ولي په داسي زمکه کښي نده واقع چه فصلونه ، باغونه او نهرونه پکښي موجود وای ، او

^۱ العنکبوت: ۶۹

حاجيانو او عمره كونكو دالله تعالى په دي محبوبه (خوبښه) ټكړه دزمكه كښي راحتونه او خوندونه حاصلولي؟

او ولي دنبي اكرم صلي الله عليه وسلم دخصوصيتونو نه داده چه دهغه قدمونه اوبدن مبارك، دعرفي دزمكې سره ندي لگيدلي، په حجة الوداع كښي، بلکې نبي اكرم صلي الله عليه وسلم دعرفي په ورځ په سورلي باندي وو، تردي پوري چه خطبه يي هم په داسي حال كښي اويله چه په سورلي باندي وو؟ او همدارنگه ولي نارينه او زنانه، ديوبل سره گډ وډ او يو ځاي وي د طواف په دوران كښي؟

او همدارنگه دجمرات (كانو ويشتلو) په وخت، د يو وړو كې څلي (نښې) په خواكښي، هم نارينه او زنانه د يوبل سره په ډيره گڼه كښي گډ وډ او يو ځاي وي، سره له دینه چه دا دالله سبحانه وتعالى عادت نه دی، په نورو عباداتو كښي، او الله تعالى قادر دی چه اساني راولي په خپلو بنده گانو باندي؟

او همدارنگه ولي په مونږ ضروري ده چه شپه په مزدلفه كښي او كړو چه كله دعرفات نه را واپس شو ، او سره له دينه چه منى هم نيژدي ده مونږ ته ، او زمونږ سامانونه وغيره هم په منى كښي وي؟.

او دينه علاوه نور لوي لوي حكمتونه هم په اعمالو دحج او عمره كښي شته .

په دي كښي هيڅ شك نشته چه دحج په ټولو اعمالو كښي لوي لوي حكمتونه او مقصدونه دي ، خو څوك ورباندي پوهيږي او څوك ورباندي نه .

ددي لپاره ما كوشش كړيدى په دي يو څو كړښو كښي چه دي حكمتونو طرف ته دخلكو ذهنونه متوجه كړم ، او توجه يي ورته را اوگرځوم .

په داسې حال کې چې د الله تبارک و تعالیٰ نه کومک او مدد غواړم، یقیناً زموږ رب به موږ ته بښنه او کړي، او په موږ به رحم او کړي، او موږ ته به خپله سیده لار را اوبښي.

سره له دینې چې ما په دې لیکلو کې د فقهي احکامو ډیر اهتمام او کوشش ندی کړی، ځکه چې د فقهي احکامو لپاره خپل مناسب ځای وي لکه څنګه چې علماو د احکامو په کتابونو کې د هغې په اړوند لیکل کړيدي، لیکن زه به په دې لیکلو کې د حج هغه لوي لوي حکمتونه ذکر کوم دکومو نه چې ډیر حاجیان غافله دي، بلکه ډیر هغه څوک چې د حج په اړوند یې لیکل هم کړيدي، د دې حکمتونو نه غافله دي.

دا په داسې حال کې چې زه د نبی اکرم صلی الله علیه وسلم په دې وینا باندې عمل کوم ﴿رب حامل فقهه إلی من هو أفقه منه﴾^(۲)

^۲ - أخرجه أبو داود وابن ماجه وصححه الألبانی

ډیر کرته وي یو بیانونکی د علم هغه چاته چه هغه دده نه
ډیر پوهه وي .

دا په داسي حال کښي چه زه هغه څوک هم متوجه کول
غواړم کوم چه د حج په دي حکمتونو او مقصدونو باندي ښه
قادر دي ، او کولاي شي چه دامقاصد ښکاره او ښه واضحه
بیان کړي ،

پس هغه څه چه په دي لیکلو کښي حق وي نو هغه به صرف
د الله تعالی له طرف نه وي ، او هغه څه چه په دي لیکلو کښي
خطا وي نو هغه به زما دنفس او شیطان له طرف نه وي .

إتمام الحج

حج پوره ادا کول

الله تعالی فرمایي ﴿ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْمُحْرَمَةَ لِلَّهِ ﴾^(۳) او پوره کړي حج او عمره خاص الله لره .

د حج پوره ادا کول په دري طريقو سره کيږي:

- ۱- اول: د حج پوره ادا کول د زماني په لحاظ سره
  - ۲- دوهم: د حج پوره ادا کول د ځاي په لحاظ سره
  - ۳- دريم: د حج پوره ادا کول د طريقي په لحاظ سره
- د دې پوره وضاحت په داسي طريقي سره کولاي شو .

۳- البقرة: ۱۹۶

۱- اول: د حج پوره ادا کول د زماني په لحاظ سره هغه دادی چه حج باید په هغه وخت کښي ادا کړی شي کوم وخت چه الله تعالی د حج د ادا کولو لپاره مقرر کړی دی، د دې مقرر وخت نه نه باید مخکې کړی شي او نه رستو، او په حج کښي چه کوم عبادات دي دهغي لپاره هم خاص وخت مقرر شوی دی، او د دې لپاره څه خاص مقصدونه دي چه هغه په همدي وخت کښي حاصل کړي، نو چاچه په دي کښي دوخت لحاظ ونه کړه، نو ده یقینا په دي مقصدونو کښي کوتاهي او کمي او کړه، الله تعالی فرمایي:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَةٌ﴾ (۴) وخت د احرام د حج میاشتي مقرر دي. او همدارنگه الله تعالی فرمایي:

﴿وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ﴾ (۵) یاد کړې الله تعالی په ورځو شمارلی شو وکښي.

ددې په مثال کېني داسې وايو، لکه يو کس عجلت (بېرته) اوکړه او په مزدلفه کېني يې شپه تيره نه کړه، او د شپې دنمايي نه مخکېني اووت، او همدارنگه هغه کس چه په دولسمه ورځ دذ الحجي باندي يې دنمر دزوال نه مخکېني رمي (ويشتل) دجمراتو اوکړل، نو په دي ټولو صورتونو کېني يې دحج دمقصدونو مخالفت او په هغي کېني کې اوکړه. دوهم: دحج پوره اداکول د ځاي په لحاظ سره هغه دادی هغه عبادات چه دحج سره متعلق دي، بايد په هغه ځايونو کېني ادا کړی شي، کوم ځايونه چه الله تعالی ددي عباداتو لپاره مقرر کړي دي. ځکه چه ددي هر يو ځاي لپاره څه خاص مقصدونه دي، چه هغه صرف په همدې ځاي کېني حاصلېږي، نو چا چه ددي ځايونو لحاظ اونه کړه، نو ده يقينا په دي مقصدونو کېني کوتاهي او کې اوکړه .

ددې مثال لکه په عرفه کښې ودریدل شو: په عرفه کښې ودریدل د حج رکن دی، لیکن د عرفات خپل حدود دي، په هغې کښې دننه ودریدل ضروري دي، او همدارنگه چه کله د عرفات نه راوایس شي، نو ټوله شپه او یا د شپې اکثره حصه تیرول په مزدلفه کښې ضروري ده.

او همدارنگه یو څو معلومي شپې (۱۱-۱۲-۱۳) په منی کښې تیرول دي، او ددې حدودو نه بهر وتل نه دي پکار مگر د ضرورت دوجې لکه اوس په دي زمانه کښې د ډیرې گڼې له وجې نه په منی کښې کله ځای نه ملاویږي، نو دا د حج پوره ادا کول دي د ځای په لحاظ سره

او همدارنگه که مونږ اندازه ولگوو نو بعضي اعمال او عبادات په حج کښې د حاجیانو د ډیر والې له وجې نه ډیر په تکلیف سره ادا کیږي، لکه د جمراتو ویشتل شو او همدارنگه طواف او د حجر اسود ښکلول شو، ددې اعمالو د ادا کولو لپاره وخت څه

مياشتي نه دي مقرر شوي، او نه ددي اعمالو لپاره ځايونه
 ډير مقرر شوي دي چه ډيره گڼه كمه شي .
 بلکه په معين وخت او ټاکلي ځايونو کښي دا اعمال ادا کيږي،
 برسیره پر دي چه دا اعمال به نارینه او زنانه ټول ادا کوي
 صرف دنارینه پوري دا اعمال خاص نه دي، بله داچه ددي
 اعمالو ادا کول په حج کښي په نارینه او زنانه ټولو باندي
 ضروري دي، په دي کم وخت او ټاکلي ځايونو کښي، او الله
 سبحانه و تعالی پوهه او حکمت والا ذات دی، او ددي اعمالو
 دادا کولو په وخت کښي چه کوم ازدحام (گڼه) وي او
 همدارنگه دنارینه او زنانه دیویل سره گډوډ کيدل وي، په
 دي ټولو احوالو باندي الله تعالی پوهه دی، او په دي کښي
 دالله تعالی ډير لوي حکمتونه دي.

- ۳ - دریم: د حج پوره ادا کول د طریقي په لحاظ سره هغه دادي چه مونږ باید ددري قسمه احکامو لحاظ وساتو:
- ۱- د حج مقصدونه
  - ۲- د حج فقهي احکام
  - ۳- په حج کښي بعضي عام مصلحتونه: او د تفصیل لپاره داسي وایو،
- ۱- اول قسم احکام د حج مقصدونه، ددي پوره تفصیل به په خپل ځاي کښي راشي، ان شاء الله .
  - ۲- دوهم قسم د حج فقهي احکام، لکه واجب مستحب او مکروه حرام وغيره شو، ددي احکامو متعلق علماء کرامو پوره تفصیل او وضاحت کړی دی، باید دغه کتابونو ته رجوع او کړی شي.
  - ۳- دریم قسم په حج کښي عام هغه مصلحتونه کوم چه د حج په ادا کولو کښي مرستندويه دي، لکه د ترافک او لاري

ترتیب شو او همدارنگه د نظافت پاکی او داوسیدلو ترتیب
وغیره شو،

ددي عامو مصلحتونو لحاظ ضروري دی، ډیر خلک ددي
لحاظ نه کوي نو د اعمالو په ادا کولو کښي ډیر مشکل
پیداشي، او په ټاکلي وخت سره اعمال ادا نه کړي شي،
که چیرته ټول خلک ددي خبرو لحاظ او کړي، نو ډیر په
اسانه به دا اعمال تر سره کړي.

سؤال: څنگه کولاي شو چه حج په پوره او کامله طريقي سره
ادا کړو، لکه څرنگه چه الله تعالی فرمايلي دي:

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾^(٦) او پوره کړي حج او عمره خاص الله

لره. ددي په جواب کښي داسي وايو،

هو مونږ کولاي شو چه پوره طريقي سره د حج فريضه ادا کړو
خو چه کله مونږ ددري خبرو لحاظ او اهتمام او کړو.

۱- اول داچه مونږ بايد پوره كوشش او كړو چه دحج طريقه په ښه توگه زده كړو، او دهغي په حقيقت ځان پوهه كړو ځكه چه دالله تعالى وعده ده چه كله مونږ خپل كوشش جاري اوساتو دهغه درضالپاره،

نو مونږ ته به دخپلي رضا لاري راوښايي، لكه چه الله تعالى

فرمايي: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾^۷

هغه كسان چه ځان كړوي زمونږ په رضا كښي خامخ خايم به دوي ته لاري زمونږ او يقينا الله تعالى خاص ملگري دي د خايسته عمل كونكو.

او همدارنگه مونږ بايد دالله تعالى نه دعا اوغواړو چه مونږ ته ددي مقاصدو صحيح پوهه رانصيب كړي، او توفيق راپه

برخه کړي چه په هغه طريقه باندي يي اداکړو کومه چه الله تعالی ته خوښه وي. الله تعالی فرمايي: ﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾^۸ او اوايه ای ربه زیاتي کړي زما علم .

اوهمدارنگه باربار په قران او حدیث کښي ښه سوچ او فکر کول، او دعلماو نه ددي متعلق سؤال کول، او دهغوي کتابونه مطالعه کول کوم چه ددي مسائلو متعلق لیکل شوي دي، او ددي سره سره دعلماو مجلسونو ته حاضریدل او دهغوي نه ددي مسائلو باره کښي استفاده کول.

۲- دوهم داچه مونږ باید ددي اعمالو په ادا کولو کښي پوره کوشش او کړو، او په کاملې طریقي سره يي اداکړو الله تعالی فرمايي: ﴿وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ﴾^۹

---

۸ طه: ۱۱۴

۹ - الزمر: ۵۵

او تابعداري او کړې دخائسته هغه چه نازل کړی شوی دی
تاسوته دطرف درب ستاسونه.

او همدارنگه دهر يو عبادت په اداکولو کښي پوره کوشش
کول پکار دی، او دنفسي خواهشاتو له وجي نه بايد په عبادت
کښي تقصير او کمی واقع نه شي، بلکه په پوره اهتمام سره
عبادت اداکول پکار دي، ځکه چه دنيا دعمل لپاره يو فاني
کور دی، او اخرت بيا د اعمالو دبدلو ور کولو لپاره او هميشه
کور دی.

دریم داچه مونږ بايد غمژن شو په هغه اعمالو باندي کوم چه
ديو شرعي عذر له وجي نه (لکه ناپوهي او هيره وغيره) سره
له مونږ نه په هغي کښي تقصير او کمی واقع شي، او ورسره
دالله تعالی نه ډيره بڼنه او معافي اوغواړو، او ددي اعمالو
دقبليدلو لپاره دالله تعالی نه دعا اوغواړو.

کیدی شي چه الله تعالی دخپل فضل او احسان دوجي نه زمونږ دا عباداتونه قبول کړي، او دخپل کرم دوجي نه هغه کمي چه زمونږ نه واقع شوی دی پوره کړي، مونږ باید دحج نه واپس شو په داسي حال کښي دالله تعالی نه ددي اعمالو دقبیلدلو طمع او امید لرو، او ددي نه باید اوویریرو چه هسي نه چه زمونږ دتقصیر او کمي دوجي نه دا اعمال مو ضائع نه شي.

اوس دلته اول قسم احکام دحج بیانوو، دطریقي په لحاظ سره چه هغه دحج مقاصد (مقصدونه) دي، یعنی دحج مقصدونه پیژندل، او دهغي په صحیح طریقي سره اداکول، تفصیل یي دادي:

دحج مقاصد هغه لوي فائدي او حکمتونه دي، دکومو لپاره چه حج مشروع شوی دی. نو په ټولو کښي لوي مقصد دحج

(د الله جل جلاله عبادت کول دي) لکه په دي ایت کریمه کښي ذکر دي:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾^(۱)

او دالله تعالی لپاره په خلکو باندي حج دبیت الله (فرض) دی په هغه چا چه طاقت لري هغي ته دلاري . هر یوحاجي دا مقصد چه (دالله تعالی عبادت کول دي) باید اویپژني ، او په دي باره کښي دهیچا لپاره ناپوهي معتبره نده او دا لوي مقصد (دالله تعالی عبادت کول) نه پوره کیږي او نه په کامله توگه ادا کیږي مگر په یو څو لوي لوي مقصدونو سره کوم چه ددي مقصد لپاره ضروري دي ، لکه دالله تعالی سره محبت کول ، او دهغه تعظیم کول ، او هغه نه امید لرل او دهغه نه ویریدل ، او په هغه باندي ځان سپارل او هغه طرف ته رجوع کول .

^۱ - آل عمران: ۹۷

دابعضي هغه مقصدونه دي دکومو لپاره چه حج مشروع شوی دی. او ددي مقاصدو پيژندل په خلکو باندي ضروري دي، ددي لپاره بايد پوره کوشش او کړي او زده يي کړي، حالانکه خلک ددي په باره کښي متفاوت دي. په حاجي باندي ددي مقصدونو تفصيلي پيژندل واجب نه دي مگر څومره چه ددي په باره کښي کوشش او کړي هغمره به يي دالله تعالی په نيز باندي اجراو ثواب زيات وي. ددي له وجي نه دحاجيانو اجراو ثواب متفاوت وي، لکه الله تعالی فرمايي:

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

اوايه ايا برابر دي هغه کسان چه علم لري او هغه کسان چه علم نه لري يقينا نصيحت قبلوي خالص عقل والا.

غواړو چه په دي پړاو كښي دحج په مقصدونو باندي سوچ فكر او غور او كړو، نيزدې ده چه الله تعالى به په دي سره زمونږ ايمان تابعداري او نيك عملونه زيات كړي، او دالله تعالى نه سوال كوو، چه مونږ ته اخلاص او توفيق رانصيب كړي، او مونږ هغي لاري ته برابر كړي كومه چه الله تعالى ته خوښه وي او وربا ندي راضي كيږي. الله تعالى فرمايي :

﴿وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾^(۱۲) او اوایه ای ربه زما علم زیات کړي.
یقینا مخکي دا خبره ذکر شوه چه دحج په مقصدونو كښي لوي مقصد دالله تعالى عبادت كول دي، او ددي عبادت لپاره څه ضروري خبري دي، چه هغه هر يو دحج مقصد دی، دامقصدونه كوم او څه دي؟

بلکه دایو مهم سؤال دی چه د حج د اعمالو په ادا کولو سره به
دا مقصدونه څنگه حاصل شي؟ ددي سؤال د جواب لپاره
مونږ کوشش کوو چه واضحه بیان او کړو اوپه دي کښي دالله
تعالی نه مرسته او مدد غواړو .

د حج په مقصدونو کښي اول مقصد:

دالله تعالی سره مینه او محبت کول دي ، الله تعالی فرمایي :

﴿ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ
 اقْتَرَفْتُمُوهَا وَبِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ
 مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ وَاللَّهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴾^(۱۳) ته اووايه که وي پلاران ستاسو
 او خامن ستاسو او ورونه ستاسو او ښځي ستاسو او قبيلې
 ستاسو او هغه مالونه چه گټي يي تاسو هغي لره او تجارت
 چه ويريري د کوټه کيدلو د هغي نه او هغه کورونه چه
 خوښه وي تاسو هغي لره ، ډيرخواږه دي تاسوته دالله تعالی
 نه او دهغه درسول صلی الله عليه وسلم نه او دجهاد نه په

لاره دهغه کښي، پس انتظار او کړئ تر دي چه رابه ولي الله تعالى فيصله خپله او الله تعالى توفيق نه ورکوي قوم نافرمان ته. حاجي وروره، په دي خبره سوچ او فکر او کړه چه ته تر هغه وخته پوري دحج فريضه نه شي اداکولاي ترڅو پوري چه دخپل ژوند محبوب څيزونه پري نږدې دحج دفريضي لپاره به خپل محبوب وطن پريردي، خپله مينه ناکه ښځه به پريري، او همدارنگه خپل ښکلي بچي به پريردي، او خپل هغه کور کلی به درنه هم پاتي کيږي په کوم که چه ته رالوې شوي وي او ورپه کښي اوسيږي، او همدارنگه خپل کار روزگار به درنه هم پاتي کيږي. او داټول دژوند محبوب څيزونه ته په داسي حال کښي پريردي،

چه ته په دي نه پوهيږي چه ايا واپس روغ راتللی شي او که نه، او ددي سره سره ته څه داسي ځاي ته نه يي روان چه هلته شنکي وي او ښکلي باغونه وي بلکه ته يو داسي ځاي ته

روان يې چه يوه شاړه زمکه ده هيڅ شينکي وغيره په کښي نشته، او ډيره گرمي لري، او گڼه ورپکښي هم وي، چه هغه دمکې مکرمي زمکه ده.

او که چيرته مکې مکرمي ته ورسيري او ستا سره يو محبوب څيز وي، نو دغه محبوب څيز به دالله تعالی دمحبت لپاره پريږدي، مثلا که خپله مينه ناکه ښځه درسره وي، او ښکلي عطر لباس وغيره در سره وي، نو دا محبوب څيزونه، په تاباندي حراميري، چه کله دا حرام لباس واچوي.

بلکه په مکه کښي نور لوي لوي محبوب څيزونه دي، لکه مسجد حرام شو، کعبه شريفه، او حجر اسود، شو او مقام ابراهيم او دزمزم اوبه او دحرم زمکه داټول محبوب څيزونه دي.

کیدی شي (الله تعالیٰ بڼه پوهه دی) چه مقصد دلته دبنده امتحان او ازمیښت وي، او هغه داسي که چیرته بنده ته الله تعالیٰ دټولو څیزونو نه زیات محبوب وي، نو دحج په لویه ورځ دی دا ټول محبوب څیزونه پریږدي، دالله دامر او حکم په اساس دي عرفي ته ولاړ شي، زمکه دعرفي دحرم دحدودو نه بهر ده،

هلته په زمکه دعرفه کښي دحاجي سره دامحسوب څیزونه یو هم نه وي، اویواخي الله تعالیٰ ورسره وي، اودادلیل دی چه ده ته الله تعالیٰ دټولو محبوب څیزونه ډیر محبوب دی، او دارشتنی محبت او اخلاص دی، دالله تعالیٰ سره هم په وینا کښی او هم په عمل کښي.

سؤال: ایا په صحیح احادیثو کښي دا ثابته ده چه درسول الله صلی الله علیه وسلم قدمونه او بدن مبارک دعرفي دزمکې سره لگیدلی دی؟

یقینا ما دا حدیثو صحیح ډیر هغه کتابونه مطالعه کړي دي،
 کومو کښي چه د حج پوره طریقه ذکر ده،
 لیکن ما هیڅ یو داسي دلیل یا اشاره اونه مومه چه د اثباته
 کړي چه در رسول الله صلی الله علیه وسلم قدمونه یا بدن
 مبارک د عرفي دزمکې سره لگیدلی دی، بلکه داسي اشارات
 شته چه هغه د اثباتوي چه د رسول الله صلی الله علیه وسلم
 قدمونه یا بدن نه لگیدل د عرفي دزمکي سره، دا مقصود او
 در رسول الله صلی الله علیه وسلم پوري خاص دي،
 بعضي دهغي دلائلو نه دادي چه الله سبحانه وتعالی خپل نبي
 محمد صلی الله علیه وسلم ته څه امرونه کړی وو چه کله
 عرفي ته تللو په دي کښي سوچ او فکر پکار دی،
 الله سبحانه وتعالی خپل نبي محمد صلی الله علیه وسلم ته
 امر کړی وو، چه د عرفات د حدودونه لږ مخکې دیو څو مترو

په فاصله کښي په وادي(عرنة) نومي ځاي کښي حصار شي،
دعرفات دحدودونه بهر خوراک څښاک اوارام او کړي،
اوهمدارنگه اودس او کړي، او بيا چه کله نمر زوال او کړه، نو
نبي کریم صلی الله عليه وسلم خپلو صحابه کرامو رضوان الله
عليهم ته امر او کړه چه ديو يا دوو مترو په اندازه دعرفات
حدودوته دننه داخل شي، او خپله نبي کریم صلی الله عليه
وسلم دعرفات دحدودونه ديو يا دوومترو په فاصله بهر وو او
په همدي حال کښي يي صحابه کرامو ته خطبه او مونځ
ور کړه او چه کله دخطبي او لمونځ نه فارغه شو،
نو په خپله سوارلی (اوبڼي) باندي سپور شو او دعرفي ميدان
ته داخل شو، او دخپلي سوارلی نه راکوزنه شه تردي پوري
چه نمر پريوته، لکه ددي وضاحت په ډيرو نصوصو کښي
موجود دی.

او چه کله نمر پريوته نو نبي کریم صلی الله عليه وسلم
دعرفي نه اووت په داسي حال کښي چه قدمونه مبارک يي
دعرفي دزمکې سره اونه لگيدل په حجة الوداع کښي، او دا
د نبي کریم صلی الله عليه وسلم د خصوصياتونه ده. (والله اعلم)

سؤال: په دي کښي څه حکمت دی چه د نبي کریم صلی الله علیه قدمونه مبارک د عرفي دزمکې سره اونه لگيدل په حجة الوداع کښي؟

دا خبره يقيني معلومه ده چه در رسول الله صلی الله علیه وسلم او دهغه د اثارو سره هر يو مؤمن ډير محبت کوي، بلکه اوس هم ډير خلک ددي تلاش او لټون کوي،

او الله تعالی دا غواړي چه په عرفه کښي د بنده گانو زړونه صرف دخپل رب سره شریک وي، او دالله تعالی دتعلق نه بغير په بل محبوب خيزباندي مشغوله نشي، اگرچه در رسول الله صلی الله علیه وسلم اثار ولي نه وي.

نو کیدی شي چه حکمت داوي (الله تعالی) ښه پوهه دی، که چیرته در رسول الله صلی الله علیه وسلم اثار وی، په عرفه کښي نو ډير خلک به په دي اثارو باندي مشغوله شي، په دي

عظيمه ورځ او زړونه به يې دخپل رب دمحبت نه دبنده محبت ته متوجه شي.

ولي به داسي نه وي: مونږ په دي پوهيږو چه ډير خلک له دي وجي نه گمراه شوي او گمراه کيږي، چه هغوي دنیکانو بنده گانو په محبت او دهغوي په اثارو کښي غلو (زياتي) کوي.

اول شرک چه په مخ دزمکه باندي دنوح عليه السلام په زمانه کښي شروع شو، ايا دهغي سبب دانه وو، چه دغه قوم دنیکانو بنده گانو په محبت کښي غلو (زياتي) شروع کړه او بيا په شرک کښي واقع شو؟

ايا نصاری دعیسی عليه السلام سره په محبت کښي دغلو (زياتي) کولو له وجي نه گمراه نشو؟

او همدارنگه شعيه گان دعلي او حسين رضی الله عنهم سره په محبت کښي دغلو له وجي نه گمراه نشو؟

اوهمدارنگه بعضي صوفيه دجيلاني وغيره سره په محبت كښي دغلو له وجي نه گمراه شوي دي، ځكه چه دوي ددي نيكانو بنده گانو سره داسي محبت كوي كوم چه دالله تعالى دمحبت سره مشابه وي، نو ددي له وجي نه هلاك شي.

نو حاجيان بايد دي خبري ته ښه متوجه اووسيري چه دعرفي په ورځ دعرفات په ميدان كښي بايد ددوي زړونه يواځي دخپل رب سره شريك وي، اونور ټول محبوب څيزونه پريږدي.

او كله په بنده باندي درب دمحبت په باره كښي ازميښت او امتحان كيږي، هغه داسي چه دبنده يومحسوب اوخوښ څيز وي او دابنده هغي ته ډير ضرورت هم لري ليكن الله تعالى يي دهغي نه منعه كوي، ددي لپاره چه په دي بنده باندي ازميښت او امتحان او كړي، چه دابنده دخپل رب سره ډيره مينه لري، او كه نه ددي بل محبوب څيز سره.

په دې باره کښې دصحابه کرامو حال داوو، چه دوي دفقير او فاقې په زمانه کښې دحج لپاره احرام او تړلو او په دې حالت کښې په دوي باندي ښکار کول حرام وو، ليکن دامتحان او ازمينت لپاره به ددوي مخې ته ښکار ډير راتللو، لکه الله تعالی فرمائي:

﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِيَلْبُؤْكُمْ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالَهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ

اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَن أَعْتَدَىٰ بِمَدَدِكِ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٤﴾

ای ایمان والو : خامخا ازمينت کوي په تاسو الله تعالی په څه څيز سره دښکار نه چه رسي هغي ته لاسونه ستاسو او نيزي ستاسو دي لپاره چه ښکاره کړي الله تعالی هغه څوک چه ويريري دالله تعالی نه په حال دنه ليدلو کښې، پس چاچه زیاتی او کړو پس ددينه پس ده لره عذاب دی درناک. صحابه کرامو دالله تعالی دمحبت او تابعداری له وجي دغه

ښکار پرېښوده سره له دینه چه دوي په دغه وخت کښي
ښکار کولو ته ډیر ضرورت لرلو، اوپه دوي باندي بل کوم
نگهبان (خارونکی) هم نه وو، سوا دالله تعالی نه لیکن صحابه
کرامو دالله تعالی سره ډیره مینه کوله او دالله تعالی ډیر ښه
تابعداران وو،

اوهمدارنگه دطواف او جمرات ویشتلو په وخت کښي هم
ازمیښت او امتحان وی، هغه داچه حاجی داحرام په حالت
کښي هغه محبوب څیزونه پرېښي وي، کوم چه دحاجي
لپاره په اصل کښي حلال دي، لکه خپله بي بي (ښځه) شوه او
همدارنگه خوشبو وغیره، لیکن دطواف او جمرات ویشتلو
په وخت کښي ازمیښت داوي، چه عام نامحرمه زنانه او
سړي په دغه وخت کښي جمع وي دکومو گډون چه اصلا
حرام دی، سره له دینه چه داهم ممکن ده چه دسړو لپاره
جدا او ځان له جمرات وې، او دزنانه وو لپاره هم جدا او ځان

له جمرات وې، او يا داچه يوه ورځ بيله دسپرو دطواف او جمرات ويشتلو لپاره مقرر وي،

اوبله ورځ دزنانه وو دطواف او جمرات ويشتلو لپاره مقرر وي. اويا داچه زنانه وو ته طواف كول او همدارنگه دجمراتو ويشتل معاف وي، ځكه چه ډيره گنه او ازدحام وي. اويا داچه د جمراتو ويشتل ديولوي غره طرف ته وايي، اوپه دي تنگ ځاي كښي نه وايي، ددي لپاره چه خلك دگني او ازدحام نه بچ شي.

(الله تعالى ښه پوهه دی) ليکن په شرعه كښي دا اعمال يعني طواف او همدارنگه دجمراتو ويشتل وغيره په ټاكلي طريقه اوپه ټاكلي ځايونو كښي ضروري دي، او ډير كرتنه زنانه او نارينه هم جمع شي په يو تنگ ځاي كښي. دا ددي لپاره چه په بنده باندي امتحان او ازمينست او كړی شي چه دده محبت دخپل رب سره دی، او كه نه دزنانه وو سره .

کوم چه روشتنی مؤمن بنده وي، نو دهغي زړه دالله تعالی په محبت او ذکر باندي مشغوله وي، زنانه وغيره طرف ته يي توجه نه وي، سره له دینه چه ډیره گڼه وي، او څوک رقیب (کتونکی) ورباندي هم نه وي لیکن دامؤمن بنده دخپل طاقت برابر ځان ساتي صرف دخپل رب درضا لپاره ځکه چه مؤمن بنده ته خپل رب دهر څیز نه زیات محبوب وي. او مؤمن بنده داحقیقت رایاده وي چه ابراهیم علیه السلام ته دخلیل (خالص) دوست درجه او مرتبه په دي وجه باندي ورکړی شوې وه، چه په هغه باندي امتحان او ازمینبت شوی وو، دخپل بچی په باره کښي په دي ځاي (دجمراتو) ویشتلو کښي. هغه داچه په ابراهیم علیه السلام اول دا امتحان او ازمینبت وو چه بچی يي نه پیدا کیدل، او چه کله يي بچی (اسماعیل علیه السلام) پیدا شو نوابراهیم علیه السلام ته امر او شو چه خپله بي بي او خپل بچی په یوه شاړه

ځمکه کښي پرېږدي، او خپه ترينه نه شام ته هجرت او کړي.

او روستو ورباندي امتحان سخت شو چه کله دشام نه واپس راغلو او دخپل بچي په ليدلو سره خوشحاله شو.

نو ورته امر او شو چه دا خپل محبوب بچي دالله تعالی په امر باندي ذبحه کړه، ابراهيم عليه السلام دي ځاي (جمرات) ته راغلو، ددي لپاره چه دخپل رب حکم او امر پر ځاي کړي، اوخپل محبوب بچي قربان او ذبحه کړي.

نو په دي ځاي کښي ورته شيطان دري کرته رابنکاره شو او دوسوسي کوشش يي کولو ددي لپاره چه ابراهيم عليه السلام دخپل رب داحکم پر ځاي نه کړي، ليکن ابراهيم عليه السلام په ډير قوي ايمان سره دشيطان وسوسي رد کړي او شيطان يي په کاڼو اوپشتلو او داڼی ثابته کړه چه الله تعالی دهر محبوب نه ورته زيات خوښ او محبوب دی، او

بار بار يې د تكبير اوزونه اوچت كړه، چه الله اكبر، الله اكبر، الله اكبر.

سؤال: مکه مكرمه ولي په يوه داسي زمكه كښي واقع نده

چه شنكي اوفصل وغيره په كښي موجود وي؟

كه چيرته مکه مكرمه په يوه داسي زمكه كښي واقع وي چه شنكي فصولونه او نهرونه وغيره په كښي موجود وي.

نو كيدی شي (الله تعالى) ښه پوهيږي، چه دبعضي حاجيانو په نيتونو كښي به څه فرق اوخلل واقع شوی وی .

چه ايا دوي دحج سفر دخالص عبادت په نيت باندي كوي، او كه نه دوي دحج سفر ددي لپاره كوي چه هلته نهرونه او ښايسته باغونه وغيره اوويني.

اوبل حكمت دادی، الله تعالى ښه پوهيږي: كه چيرته په مکه مكرمه كښي دادوه صفتونه راجمع شي:

اول صفت داچه مکې مکرمې ته دخلکو زړونه میلان او شوق کوي.

او دوهم داچه که چیرته داصفت په کښي هم راجمع شي چه په مکه مکرمه کښي، باغونه اونهرونه او فصلونه وغيره هم موجود وی.

نویابه بعضي خلکو همیشه دحج لپاره مکې مکرمې ته سفرونه کولاي، او نورو خلکو ته به يي دحج کولو موقع او فرصت نه ورکولو.

دا دالله تعالی فضل او مهرباني ده چه دخلکو زړونه خو مکې مکرمې ته میلان اوشوق کوي، خو چه دکه دحج داداکولو لپاره مکې مکرمې ته ورسیري، نو اوویني چه مکه مکرمه په یوه شاړه زمکه کښي واقع ده، چه هیڅ شنه باغونه اوفصلونه وغيره په کښي نشته، نو دحج فریضه اداکړي او بیا ترینه واپس لاړشي او نورو خلکو ته موقع او فرست پریردي.

په اخره کښي مونږ ددي حقيقت متعلق وايو (دالله تعالی سره خالص محبت کول)

الله سبحانه وتعالی دا نه قبلوي چه دبنده په زړه کښي دالله تعالی دمحبت سره د بل محبوب څيز محبت برابر شي، بلکه همیشه باید دبنده په زړه کښي دالله تعالی محبت دبل هر محبوب څيز دمحبت نه زیات وي.

او دیته توحید المحبة (دالله تعالی سره خالص محبت کول) وایي.

پس هر کله چه ته پوهه شوي چه د الله تعالی سره خالص محبت کول دایو عظیم اولوي مقصد دی، نو ددي مقصد دحاصلولو لپاره په حج کښي ډیري دعاگانې غواړه چه دامقصد الله تعالی درپه برخه کړي، او له هغه څيزونو نه تاته نجات درکړي، کوم چه تاله دي مقصد نه محرومه وي. پس که دادعا ستا قبوله شوه نو مبارک دي وي ستا لپاره.

د حج په مقصدونو کېني دوهم مقصد: دالله تعالیٰ تعظیم کول دي، اوپه زړه کېني دالله تعالیٰ لوي راوستل دي. الله تعالیٰ فرمايي

﴿ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعْظِمِ شَعْبِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴾

دا يا د کړئ او چا چه تعظیم او کړو دخاص نحو چه الله تعالیٰ مقرر کړي دي، نو يقينا دا تعظیم داخلاص دزړونو دي.

(الشعائر و المشعر) معنی هر هغه څه چه دالله تعالیٰ په عظمت او لويې او په دي چه الله تعالیٰ غني او بي پروا ذات دی دلالت کوي، او دمخلوق په فقر او عاجزی باندي دلالت کوي، دپته (الشعائر و المشعر) وايي، يعني دالله تعالیٰ ددين نبيي.

او ددي وضاحت په زمکه دمزدلفه کښي په ډيره ښه توگه سره تر سترگو کيږي، پاكي ده هغه ذات لره چه ټول مخلوق ورته عاجزې کوي.

که څوک دحاجيان وضعي او شتون ته اوگوري په عرفه کښي له يو جهته ، او همدارنگه ددوي مقائسه اوکړي په مزدلفه کښي له بل جهته نو ددوي په مابين کښي به فرق محسوس کړي، هغه داچه کله حاجيان په عرفه کښي وي، نو فرق محسوس کيږي ددوي په مابين کښي او هغه داچه دمالداره حاجيانو خيمي او خوراگونه او سورلي وغيره متفاوتي او جلا وي دبعضي نورو حاجيانو دخيمو

او خوراگونه اوسورلو وغيره نه، نو په مني او عرفه کښي به ته اوويني چه فقير دسړک او لاري په خواوشاه کښي وخت تيره وي، او مالداره حاجي په خپله خيمه او سازوسامان کښي وخت تيره وي.

حتی چه ډیر کړت بعضي خلک چه ددي مالداره خلکو دا حالات اوگوري، نو رب العالمين د عظمت او لويي نه غافله شي.

په همدي مهال (الله تعالی) بڼه پوهیږي خو د مزدلفي بعضي احکام ددي لپاره مشروع شوي، چه د حاجیان په مابین کښی دغه فرق او توپیر (دمالدارۍ وغیره) ختم شي، عظمت او لوڼي يواځي دالله تعالی پاتي شي،

الله تعالی فرمائي دي: ﴿يَأَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾^{۱۰} ای خلکو تاسوو ټول محتاج يي، الله تعالی ته او الله تعالی خاص هغه بي حاجته ستائیلی شوی دی. که د مزدلفي په احکامو باندي غور او فکر او کړې نو پوهه به شي، چه د مزدلفي احکام ددي لپاره مشروع شوي دي، چه د حاجیانو په مابین کښي دا تفاوت او توفیر له مینځه ولاړ

^{۱۰} - فاطر: ۱۵

شي، هغه دا سي چه په مزدلفه كښي ټول حاجيان دشپي په مهال راټوليري، نه ورسره خيمي وي او نه ورسره نور سامانونه اولباس وغيره وي،

بلکه ټول حاجيان داحرام په لباس كښي او دفقيرانو په خير د مزدلفي په زمكه باندي ارام كوي او ويده كيږي، او خوراك يي هم دفقيرانو په خير وي.

بلکه ته به ويني دوي لره چه ټول مالداره او فقيران تور او سپين به په صفونو كښي ولاړ وي، ددي لپاره چه خپل قضاء حاجت او كړي.

او ټول په يورنگ داحرام په لباس كوي، او مالداره دفقير نه هيڅ توفير نه لري، دا ټول ددي لپاره چه دوي دا منظر او ويني او په دي ښه پوهه شي، چه لويئ او عظمت يواځي دالله تعالى لپاره دی.

د حج په مقصدونو کېني دريم مقصد: دالله تعالى

نه اميد ساتل دي، الله تعالى فرمائي دي:

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ

رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُمْ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾ (١) هغه كسان

چه دوي ورته رامدد شه وايي، غواړي هغوي خپل رب ته

نيزدي والي، چه كوم يو ددوي نه زيات نيزدي وي او اميد

لري دوي درحمت دهغه او ويړه كوي دعذاب دهغه نه .

د حج دا اعمال په داسي كيفيت او طريقه مشروع شوي دي،

چه د حاجيانو په مينځ کېني توفير او تفاوت ختموي، او ټول

حاجيان په يو حال باندي وي، مالداره وي كه فقير وي، امر

وي، او كه مامور وي ټول په يو حال باندي وي، او دا يو شان

والی ددوي په مینځ کښي د عرفي او مزدلفي په مهال ډیرښه واضح اوبنکاره و ی چه دا حالت په عام ژوند کښي ډیر کم او ناشناوي.

که په عرفه او مزلفه کښي دټولو حاجیانو په دي احوالو باندي سوچ او کړې شي نو دا حقیقت واضح کیږي، چه په دي مهال باندي، ټول حاجیان په ډیره عاجزی سره هغه ذات ته متوجه وي، چه دهغه خزاني نه ختمیږي، او نعمتونه یي بی شماره دي، او نشي کمزوری کولی ده لره هیڅ څیز نه په زمکه اونه په اسمان کښي، او په دي ځایونو کښي

ټولو حاجيانو الله تعالى ته عاجزی لاسونه پورته کړي وي، مالداروي که فقير وي، ټول دالله تعالى په وړاندي په عاجزی سره ولاړ وي، دا ددي لپاره چه ټول په دي اعتراف او يقين او کړي، چه يواځي الله تعالى ته توجه پکار ده، او يواځي دهغه نه طمع کول پکار ده، او ديته توحيد د(رجا) وايي، يعني يواځي دالله تعالى نه اميد او طمع کول.

د حج په مقصدونو کېني خلورم مقصد: دالله تعالى

نه خوف او ويره کول دي، الله تعالى فرمائي دي:

﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ أُولَٰئِكَ يُسْرِعُونَ فِي

الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَاهُونَ﴾^(١٧) او هغه کسان چه ورکوي، هغه شه

چه ورکوي، او زړونه ددوي ويره کونکي وي، چه يقينا دوي

خپل رب ته به ورگرځي. دغه کسان ورزغلي نيکو کارونو ته

او دوي هغي ته ديو بل نه وروړاندي کيږي.

که څوک په شرعي نصوصو کېني اوگوري او په واقع کېني

فکر اوسوچ اوکړي، نو پوهه به شي چه دحج او دالله تعالى نه

ويره او خوف ددي دواړو په مابين کېني ډير ژور تعلق دی،

نيزدي ده چه ديوبل سره لازم وي.

ددي وضاحت هغه وخت کيږي، چه دالله تعالى په کتاب او

په سنت نبوي او په واقع کېني شوچ اوکړي شي.

^{١٧} - المؤمنون: ٦٠ - ٦١

۱- دالله تعالی په کتاب کښي سوچ کول: محترمه حاجي وروره سورت حج تلاوت کړه، او بیا په کښي سوچ او فکر اوکړه، تاته به واضحه شي چه داسورت په داسي ایاتونو باندي شروع شوي، کومو کښي چه دالله تعالی نه ویره او خوف ذکر دی،

بلکه په دي ایاتونو کښي ډیر سخت دویري انځور او هغه سخت حالات ذکر شوي دي کوم چه په انسان باندي راتلونکي دي. لکه الله تعالی فرمائي دي:

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ آتِفُؤَارِبِكُمْ إِن زَلْزَلَتِ السَّاعَةُ شَوْءٌ عَظِيمٌ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿١٨﴾

ای خلکو ویره کوي د رب خپل نه يقينا زلزله دقيامت يو
 څيز هيبتناک دی. په هغه ورځ چه اوبه ويني تاسو هغي لره
 چه غافله به شي هره پښی ور کونکې دهغه بچي نه چه پښی
 ور کوي هغه لره، او اوبه غور څوي هر حمل والا حمل خپل
 او ويني به ته خلکو لره نشه، او حال دادی چه دوي نه دي
 نشه (په څکلو دنشه کونکي څيز سره) او ليکن عذاب دالله
 تعالی سخت دی.

دا ددي سورت اولني اياتونه دي، چه دحج مقصدونه په
 کبني بيان شوي دي، ای محترمه وروره دحج او خوف
 (دالله تعالی نه ويره کول) ایا ددي په مينځ کبني تعلق او
 يوالی شته دی؟

بيا په سنت نبوي کښي سوچ او کړه، نبي کریم صلی الله عليه وسلم د حج باره کښي فرمائي: چه حج کول جهاد دی، لکه نبي کریم صلی الله عليه وسلم ښځو ته فرمائي دي:

﴿عليکن جهاد لا قتال فيه، الحج والعمرة﴾ تاسو ته دداسي جهاد حکم دی چه قتال (جنگ) په کښي نشته، چه هغه حج او عمره ادا کول دي.

او بيا سوچ او فکر او کړه د رسول الله صلی الله عليه وسلم او دهغه دصحابه کرامو په هغه سفر باندي چه هغوي کوشش کولو د (حديبيه) په کال باندي چه دحرم زمکې ته ورسېږي او عمره اداکړي، نو دقریشو مشرکين د مسلمانانو مخي ته رااووتل او د عمرې د ادا کولو نه يي منعه کړه، او خلک يي د دوي جنگ ته راوبلل، او صحابه کرامو هم دوني لاندي درسول الله صلی الله عليه وسلم سره په جنگ کولوباندي

بيعت او کړو، او بيا په دي باندي صلح اوشوه چه مسلمانان به په راتلونکي کال باندي عمره ادا کړي،
 اومسلمانانو داشرط هم مقرر کړه چه په راتلونکي کال کښي به داحرام په حالت کښي خپلي توري هم له ځانه سره راوړي، دا ددي وجي نه چه هسي نه چه دقريشو مشرکين غدر (دهوکه) اونه کړي، نو په دي عمره کښي خوف او ويره وه.

او بيا په واقع کښي سوچ او فکر اوکړه، که څوک د حج په اړوند باندي سوچ اوکړي نو درسول الله صلی الله عليه وسلم دزمانې نه تر نن ورځ پوري په هره زمانه (اوپيري) کښي دحج په اداکولو کښي خوف او ويره شته، هغه داسي چه کله دقريشو ويره ختم شوه نو لږه زمانه بعد په هغه لارو کښي چه مکې مکرمې ته رسيدلي وي، غله او ډاکوان پيداشوو، او دي بهير تر دريالس (۱۳) کلونو پوري جريان لرلو، حج او

عمري ته تلونکی به داسي وو لکه چه ورک شوی وی، او دحج یا عمري نه واپس راتلونکی داسي وو لکه چه دوباره پیداشي.

او چه کله خلکو ددي ډاکوانو د مشکلاتو د ختمولو کوشش او کړو او دامشکل ختم شو، نو بیا حاجیان ډیر کلونه ددي مشکل سره مخامخ وو، چه په خیمو کښي به اور لگیده او چه کله خلکو ددي مشکل د ختمولو کوشش او کړو نو بیا دنورو مشکلات سره مخامخ شول، هغه دا چه مظاهري شروع شوي، او بیا دهماکې اوشوي او بیا د جمراتو ویشتلو په وخت کښي حاجیان د بعضي مشکلات سره مخامخ شول، او بیا دسیلابونو مشکلات راغلل، او بیا عام نور مرضونه وغیره هم راغلل، تر نن پوري چه خلک دويري يوه دروازه بنده کړي، نو بله دويري دروازه کولاو شي.

که په دې موجوده حالاتو کېنې هم یو کس دحج داداکولو
تکل او اراده او کړې، نو داوول وخت نه په خپل زړه کېنې ویره
محسوسه وي تر دې پورې چه خپل اهل ته واپس راشي.
پس گرانه او محترمه وروره که دحج داداکولو او د ویرې په
مابین کېنې دومره ژور تراوي، نو په دې کېنې به څه حکمت
وي.

الله تعالی بڼه پوهیږي، خو کیدي شي، چه مقصد او هدف
ددي نه هغه داوي، چه ددي مشکلاتو باوجود بیا هم د الله
تعالی دا بنده گمان دحج داداکولو لپاره تیاریږي، نو ددوي په
زړونو کېنې دخپل رب خشیت او ویره نوره هم راسخه او
مضبوطه شي.

محترمه وروره هغه داسې که ته دیو حاجي نه تپوس او
پوښتنه او کړې، چه ایا ته دهغه مشکلاتونه خبر نه یې کوم
چه په مخکېنې کلونو کېنې مینځ ته راغلي وو، او دهغي

دوځي نه ډير خلک مړه شوي هم وو، او کيدی شي چه په دي کال کښي هم مشکلات رامینځ ته شي؟
نوهغه به تاته خامخا په جواب کښي اووايي چه هو زه ددي نه خبر يم.

او که بيا تري نه پوښتنه اوکړي، چه ددي مشکلاتو باوجود څه شی په تاباغت دی، چه ته يي د حج سفر ته تيار کړی يي؟

نوهغه به تاته خامخ په جواب کښي اووايي، چه دالله تعالی هغه وعيد (ويره ورکول) چه هغه چاته يي ورکړی دی، چه طاقت لري او دحج فريضه نه اداکوي، نو دغه وعيد د الله تعالی زما په زړه کښي دټولو ويرو نه زيات لوي دی.
او داد حج په مقصدونو کښي يو لوي مقصد دی، هغه داچه دبنده گانو په زړونو کښي ديو الله تعالی نه ويره اوخوف پيداشي.

د حج په مقصدونو کېني پنځم مقصد: په الله تعالى باندي توکل کول دي. لکه الله تعالى فرمائي دي:

﴿ وَقَالَ مُوسَىٰ يُقَوْمُ إِن كُنتُمْ بِإِيمَانٍ بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُمْ مُسْلِمِينَ فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ (١)

او اوئیل موسی علیه السلام ای قومہ څما که تاسو ایمان راوړی وي په الله تعالى پس خاص په الله تعالى څان اوسپاری که تاسي حکم منونکي ئي.

پس اوئیل دوي خاص په الله تعالى مونږ څان سپارلی دی ای ربه زمونږه مونږ مه ګرځوي از مینست د قوم ظالمانو لپاره. ای مسلمانان وروره: کله چه ته په خپل کلي اوطن کېني یئ او خپلوان هم درسره وي او په خپل کور کېني په امن یئ او سورلي (ګاری) وغیره هم لري او په بنک کېني درسره پیسي

هم موجود وي، او دمستقبل نه مطمئن (بي غمه) يئ نو بيا
خو دا پيره اسانه ده،

چه داگمان او كړئ چه ته په الله تعالى باندي توكل كونكى
يئ، ليكن پوره حقيقت معلوم نه دى، چه ايا ته يقيني په
الله تعالى باندي توكل كونكى يئ او كه په دي اسبابو د ژوند
باندي؟؟؟

ليكن حاجي چه كله د حج د ادا كولو لپاره دا ټول سهولتو نه
پريردي، دا ددي واضح دليل دى، چه دا حاجي په الله تعالى
باندي توكل كونكى دى.

ددي وضاحت هغه داسي كيدى شي: كه ته دحاجيانو په
احوالو باندي سوچ او كړې كله چه دوي په منى كښي په خپلو
خيمو كښي راجمع وي، او دوي په منى كښي دلاري په
طرفونو باندي هم موجود وي، او منى يوه شاړه (كنده) دشته
ده.

او بيا ته له دوي نه تپوس او پوښتنه او کړې: چه تاسو د مني په دي شاړه کنده کښي موجود يئ، کيدي شي چه تاسو د ډيرو مشکلاتو او تکليفونو سره مخامخ شئ،

د مثال په توگه (الله مکره) که ډير سيلابونه راشي، نو کيدی شي، حاجيان او دهغوي دغه خيمي له مينځه يوسي. او يا د اسمان له طرفه تندرونه راشي، او يا سخته گلی وغيره اوشي، نو ايا دخيمو دغه چتونه د حاجيانو د حفاظت لپاره کافي دي؟؟

او که چيري داسي يو مرض منتشر (خور) شي کوم چه له يو انسان نه بل ته منتقل کيږي، نو ايا داسي امکانيات شته چه ددي مرض منخوی او کړي؟

او همدارنگه که فساديان خلک او غواړي چه حاجيانو ته څه ضرر او تکليف اوسوي نو ايا حاجيان کولاي شي، چه دخپلو ځانونو نه دفاع او کړي؟

بلکه که ته د حاجي نه دهغه دلاري متعلق پوښتنه او کړي،
 کله چه هغه دخپل وطن نه د حج د ادا کولو لپاره راځي، او بيا
 واپس خپل وطن ته ځي، ايا په دي لارو کښي دمختلفو
 خطرونو انديښنه موجوده نه وي؟

لکه په هوا کښي د جهاز راغورځيدل، او په دريا بونو کښي
 دکشتيو ټوييدل، او همدارنگه د ګارو حادثې وغيره شوي،
 کوم چه اکثر واقع کيږي.

خو کله چه ته د حاجيانو نه د دي ټولو خطرونو باره کښي
 پوښتنه او کړي، دهغوي جواب به تاته دا وي، چه هو دا ټول
 خطرونه او تکليفونه پيش راتللي شي، بلکه دا خطرونه خامخا
 واقع کيږي، کله چه الله تعالی او غواړي، ځکه چه د انسانانو
 دا کمزوري اسباب هيڅ اثر نلري کله چه الله تعالی د دي
 خطرونو د واقع کيدلو اراده او کړي.

او چه کله ته ددوي نه د دوهم ځل لپاره پوښتنه او کړي، چه هر کله دا خطرونه او تکليفونه پيش راتللی شي، نو ستاسو توکل (ځان سپارل) په چا باندي دی، او په چا باندي تاسو اعتماد کوي؟

نو دټولو حاجيانو جواب به هغه داوي، چه مونږ يواځي په الله تعالی باندي توکل او اعتماد کوو.

کيدی شي چه دا عقیده لرل رشتنوالی وي، په توحيد توکل کښي، په الله تعالی باندي، الله تعالی ښه پوهه دی.

د حج په مقصدونو کېني شپږم مقصد: الله تعالى ته روجوع کول دي. لکه الله تعالى فرمائي دي:

﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ، مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا

تُنصَرُونَ﴾ (٢٠)

او اوگرځئ په توبه کولو سره خپل رب ته او تابع شي دحکمونو دهغه مخکې ددينه چه رابه شي تاسوته عذاب بيا به مدد نشي کيدی ستاسو.

د حج لپاره مالي او بدني قوت او قدرت شرط دی، ددي له وجي نه اکثر حاجيان مالي او بدني قوت او قدرت لري، خو بيا هم ددي مالي او بدني قوتونو سره حاجيان دحج په ټولو مراسمو کېني ډير دعاجزی په حالت کېني وي، خصوصا دوي دعرفات په ميدان کېني، او دطواف په دوران کېني، او

په صفا او مروه کښي ډير په عاجزي سره او د ويري په حالت کښي ولاړ وي ،

او په خپلو گناهونو اقرار کوي ، او دخپل تقصير او کمي اعتراف کوي ، او په خپلو گناهونو پښيमानه وي ، او الله تعالى ته يي خپل ځان سپارلی وي ، او دخپل رب نه دا اميد او طمع کوي ، چه دده هغه گناهونه او کمي معاف کړي کوم چه دده نه مخکې شوي دي دغفلت دوجي نه .

او دا حالت د حاجيانو رشتوني رجوع ده الله تبارک و تعالى ته الله تعالى ښه پوهه دی .

دلته يو سوال او پوښتنه ضروري ده : هغه داچه د حاجيانو دا حالت او عاجزي او رجوع چاته ده ؟

ايا دوي ته د احکم د زور او رو انسانانو لخوا شوی دی ، ايا دوي ته د مالداره انسانانو لخوا دڅه بدلې د ورکولو وعده شوي ، چه ددوي زړونه ورته نرم او مائله شوي دي ، او دسترگونه يي

اوبښکې تويبري، ايا دا ددي وځي نه چه دوي دهغوي نه
ويريرې اويا دهغه څه طمع او اميد کوي کوم چه دهغوي
سره دي؟

نه هيڅ کله داسي نه ده، بلکه دا خالص توحيد دانايت دی
رب العالمين ته، الله تعالى ښه پوهه دی.

د حج په مقصدونو کښي اوم مقصد: الله تعالى ته
عاجزي کول دي. لکه الله تعالى فرمائي دي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾^(۲۱)

يقينا هغه کسان چه ايمان يي راوړی دی، او عملونه کوي
په طريقه دپيغمبر او عاجزي کوي رب خپل ته دغه کسان
جنت والا دي، دوی به هغي کښي هميشه وي.

داخبات معنی: داخبات معنی ده الله تعالی ته عاجزي کول او دالله تعالی هر حکم منل او هغه ته تسلیمیدل، او دالله تعالی بنده ګي کول، او دهغه په ربوبیت او عظمت (لويي) باندي اقرار کول، او په خپل ضعف او کمزوری باندي اعتراف کول. او همدارنگه الله تعالی ته ځان محتاجه ګڼل.

د اخبات لفظ په قران کریم کښي په دري ځایونو کښي راغلی دی، یو په سورت هود کښي کوم چه مخکي ذکر شو، او دوه ځایه په سورت حج کښي، لکه الله تعالی فرمائي دي:

﴿فَالنُّهْكَمُ إِلَى اللَّهِ وَجِدُّ فَلَهُ أَسْلَمُوا وَيَشْرُ الْمُنَجِّتِينَ﴾ (۲۲)

څکه چه حقدار دبنده ګي ستاسو یو ذات دی، پس خاص هغه ته اخلاص کوئ، او زیری ورکړه عاجزي کونکو ته . او همدارنگه الله تعالی فرمائي دي:

﴿وَلْيَعْلَمَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ، فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (٢٣)

دي دپاره چه يقين او كړي هغه كسان چه علم ور كړي شوي دي، چه داحق دى دطرف د رب ستانه، نو ايمان به راوړي په دي باندي نو ښه نرم به شي دپته زړونه ددوي او يقينا الله تعالى رسوي مؤمنانو لره لاري نيغي ته.

ولي لفظ داخبات دوه كرتي په همدي سورت حج كښي ذكر شوي دي؟

دا ځكه چه دحج احكام دهغه عبادتونو څخه دي، په كومو كښي چه بنده ښه ځپل رب ته ډيره عاجزي كوي، او ورته تسليميږي (الله تعالى ښه پوهه دي).

دمثال په توگه كه ته داكثرو حاجيانو نه دحج دهغه اعمالو باره كښي پوښتنه او كړي كوم چه دوي په حج كښي ادا كوي

لکه عرفات ته تلل، او په مزدلفه کښې شپه تیره ول، او همدارنگه جمرات ویشتل وغیره شو، دا اعمال حاجیان په حج کښې په ډیر حرص او اهتمام سره ادا کوي، نو که پوښتنه ترینه اوکړي، چه دا اعمال دڅه لپاره مشروع شوي دي، او ددینه څه مقصد دی، او ته یې ولي ادا کوي؟

نو په جواب کښې به واورې چه دا اعمال ادا کول صرف دالله تعالی بندگي کول دي او بس.

او دپته اخبات وايي (الله تعالی ته عاجزي کول او هغه ته تسلیمیدل) هغه دا چه بنده په پوره اطمینان او کوشش سره یو عمل پر ځای کوي، ددي وجي نه چه الله تعالی ورته ددي امر کړی دی، اګر که ده ته ددي عمل دپوره حکمتونو تفصیلي معلومات نه وي، پس ده لره همدومره کافي ده چه دا عمل پر ځای کول دالله تعالی عبادت دی، اودا په دي سره د خپل رب رضا حاصلوي.

او که په دي عمل باندي ورته يو انسان امر کړی وی، نو ده به خامخا دهغه نه پوښتنه کړی وی او بحث به یی ورسره کړی وی، چه دا کار زه ولي او کړم ، يا ددي کار نه دابل کار ښه دي، او يا به دا ووايي، چه زه په دي کار باندي قانع نه شوم!

ليکن پاكي هغه ذات لره ده چه ټول زړونه ورته عاجزي کوي.

ددي بهترين او بنا ئسته مثال دعمر بن الخطاب رضی الله عنه تواضع او عاجزي ده، هغه حجر اسود کاڼي ته مخامخ شو، او داسي يي وفرمايل :

﴿أما والله، إني لأعلم أنك حجر، لا تضر ولا تنفع ولولا أني رأيت النبي صلي الله عليه وسلم استلمك ما استلمك﴾ (٢٤)

قسم په الله تعالى، چه زه ښه پوهه يم چه ته يو کابې يي نه چاته ضرر او تکليف رسولى شي، او نه چاته څه نفع او فائده رسولى شي، او که ما نبي کریم صلی الله عليه وسلم نه وی ليدلی چه ته يي ښکل کړی وې، نو ما به هم نه وی ښکل کړی .

بعضي حاجيان داسي وي، چه په خپلو ښارونو کښي د مزي او خوشحالی ژوند کوي، او دفقيرانو مسکينانو او بي وزله کمزورو خلکونه لري او جدا وي،

بعضي خو لا داسي هم وي، چه په خپلو ښارونو کښي دخوشحالی نه ډک ژوند کوي، او دعامو خلکونه جدا او لري وي، خو چه کله حج ته را وبلل شي او دلته د فقيرانو مسکينانو او بي وزله کمزورو خلکو سره يو ځاي شي، او ډير کړت د ددوي دخوراک په څير خوراک او کړي، او ددوي دخوب (اود کيدلو) په شان خوب او کړي، خصوصاً په مزدلفه

کښي، او د دوي سره يوځاي په طواف سعي او جمرات ویشتلو په وخت کښي ولاړ وي. او په بد بوي او ټپيل (گڼه) وغيره باندي صبر کوي. نو دخپل ځان څخه پوښتنه او کړي، چه ته څه شي دحج دي احکامو اداکولو ته تيار کړي؟ او ددي احکامو تفصيلي حکمتونه ورته معلوم نه وي.

او همدارنگه دا به هم وايي، چه دڅه لپاره يي هغه دسهولتونو ژوند پريښود او دلته د فقيرانو او مسکينانو نه سره يو ځاي شو؟

ايا دوي په دي حج ادا کولو کښي دکوم بشر (انسان) نه مجبوره دي؟ نو جواب به دا وي، چه هر گيز نه، يعني دوي په ادا کولو ددي فريضه کښي دهیڅ چا نه مجبوره نه دي، بلکه دا الله تعالی ته تواضع او عاجزي ده.

او دا خالص توحيد دی، د تواضع او عاجزی د الله تعالی لپاره. (الله تعالی بڼه پوهه دی).

دمکې مکرمې خاص صفتونه (بیلگې)

د ابراهیم علیه السلام په ژبه الله تعالی فرمایي:

﴿رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا
لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْعَدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنْ
السَّمَاءِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ (٢٥)

ای ربه زمونږ یقینا ما اباد کړي دي بعضي داوواد خپل نه په
کنده بي فصله (شاره) کښي ستا دکور عزتمند په خواکښي،
ای ربه زمونږ ددي لپاره چه پا بندي اوکړي دلمانځه، پس
اوگرځوه زړونه دبعضي خلکو چه مائل شي د دوي طرف ته،
او روزي ورکړي دوي لره، د قسماقسم غلونه ددي لپاره چه
ستا شکر اوکړي.

که څوک دمکې مکرمې په تاریخ کښې غور او فکر او کړي او ددې په فضیلتونو باندې سوچ او کړي، او په هغه واقعاتو او حالاتو باندې هم سوچ او کړي کوم چه په مکه مکرمه کښې مینځ ته راغلي دي، نو خامخا به دي نتیجې ته ورسېږي، چه الله تعالی دي ښار مکې مکرمې ته څه خاص فضیلتونه ورکړي دي، چه دغه فضیلتونه یې بل کوم ښار ته نه دي ورکړي.

او هغه داسې چه ددې ښار لپاره څه خاص فقهي احکام دي، کوم چه دنورو ښارونو سره هیڅ تعلق نلري، مثلاً په دي ښار کښې دحرم زمکه ده، چه په هغې کښې ښکار کول حرام دي. او همدارنگه ددې حرم اوني او بوټي پریکول او په دي کښې ورک شوی څیز راخستل هم جائز نه دي، او ددې نه علاوه نور فقهي احکام هم لري.

د مکې مکرمې د خصوصي فضيلتونو يو فضيلت دادی، چه ددي ښار سره الله تعالی دعامو خلکو په زړونو کښي مينه او محبت پيدا کړی دی، ددي وجي نه دعامو خلکو زړونه دي ښار ته ميلان کوي.

او بل دا چه په دي ښار کښي الله تعالی ډير برکتونه اچولي دي، همدارنگه ددي ښار په مد او صاع (پيمانہ) کښي هم الله تعالی برکتونه اچولي دي، ځکه چه ابراهيم عليه السلام دالله تعالی نه دا دعا غوښتلې وه.

او همدارنگه دمکي مکرمې دخصوصي فضيلتونه داهم ده چه چا په دي کښي دظلم او گناه اراده او کړه نو الله تعالی به دردناک عذاب ورکوي، لکه الله تعالی فرمائي دي:

﴿ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَكَامِ يُظَلِّمْ نَفْسَهُ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ﴾ (٢٦)

چاچه اراده او کړه په هغه کښي د کک لیچ په ظلم سره اوبه څکوو هغه ته د درناک عذاب نه .

دمکې مکرمې دا خصوصي فضائل معلوم دي او په کتابونو د علماو کښي لیکل شوي دي، او دا ځمکه په ټولو ځمکو کښي ، الله تعالی ته ډیره غوره ځمکه ده .

که څوک د مکې مکرمې باره کښي سوچ او فکر او کړي ، نو دا حقیقت به ورته هم معلوم شي ، چه الله تعالی دي ښار دمکې ته یو بل خاص فضیلت داهم ورکړي دی ، چه په دي ښار کښي الله تعالی اصلي او بنيادي نعمتونه ، بنده گانو ته هم ورپه برخه کوي ، لکه نعمت هدایت (لار ښودنه) او نعمت د علم صالح (فایده مند علم) او نعمت د عمل صالح (نیک عمل) او نعمت د حکمت (د دین پوهه) او همدارنگه نعمت د

عبادت او بنده گي او دهغي مرتبي، لکه مرتبه د ايمان او مرتبه د احسان وغيره، داټول نعمتونه الله تعالى په دي ښار دمکه مکرمه کښي، خپلو بنده گانو ته ډير ور په برخه کوي. اکر که دانعمتونه الله تعالى په نورو ځايونو کښي هم خپلو بنده گانو ته ور په برخه کوي.

او همدارنگه که څوک د الله تعالى نه دا نعمتونه په دي ښار دمکه کښي، او غواړي نو الله تعالى د هغه دا دعا ډيره زر قبلوي، اکر که الله تعالى د خپلو بنده گانو دعا گاني هر ځاي کښي قبلوي، (الله تعالى) ښه پوهه دی.

د مثال په توگه د الله تعالى نبي ابراهيم عليه السلام چه کله دمکي مکرمي نه بهر وو، نو الله تعالى ورته نعمت د اسلام او د ايمان او احسان ور په برخه کړو، او همدارنگه نعمت د نبوت او رسالت (پيغمبري) يي هم ور په برخه کړه، ليکن کله چه الله تعالى او غوښتل چه ابراهيم عليه السلام خپل

خليل (خالص دوست) جوړ کړي، نو دې ښار د مکې مکرمې ته يې راوغوښت، او دلته يې ورباندي سخت ازميښتونه او کړه او مرتبه د خليل ته يې اورسوو، او دا ډيره لويه مرتبه ده، (الله تعالی) ښه پوهه دی.

او همدارنگه زمونږ د نبي محمد صلی الله عليه وسلم زړه هم ددې نعمتونو نه ډک شوي وو، او ډير لوي ازميښتونه ورباندي شوي وو، او بيا روستو په همدې ښار دمکه کښي ورته مرتبه د خليل هم ملاو شوه، او بيا ورته امر اوشو چه دمديني ښار ته هجرت او کړي، (الله تعالی) ښه پوهه دی.

ددې دوجي نه د حج په مقصونو کښي داهم ده چه هر مسلمان بايد د حج د ادا کولو لپاره دي ښار دمکې مکرمې ته تشریف راوړي، او دلته دا يو څو ورځي شپي دخپل رب په عبادت او بنده کې کښي تيري کړي، او دا ايماني نعمتونه ورته حاصل شي.

څکه چه په دي ښار دمکه مکرمه کښي دالله تعالیٰ نعمتونه ډیر ښکاره کيږي.

که حاجي د مکې مکرمې په دي خصوصي فضيلت کښي سوچ او فکر اوکړي ، نو د الله تعالیٰ نه به ډيري دعا گاني اوغواړي ، چه ده ته دا ټول ايماني او دنياوي نعمتونه ور په برخه کړي ، او ده ته د عبادت دټولو مرتبو توفيق ورکړي . او دا څه لري خبره نه ده چه الله تعالیٰ دده دا دعاگاني په دي لڼد سفر دحج کښي قبولي کړي ، او دده په علم حکمت او تقویٰ او نیک عمل کښي زيات والی راولي ، او همدارنگه دده درجي اوچتي کړي .

هغه داچه دا اسلام ايمان او احسان ټولي مرتبي ورته ورپه برخه کړي .

او دالله تعالی قانون په ایماني نعمتونو کښي دادی، چه داهغه وخت خپل بنده ته ورکوي، چه کله ورباندي امتحان او ازمینست او کړي .

ددي دوجي نه په ابراهیم علیه السلام باندي ازمینستونه سخت شول کله چه د عراق او شام نه واپس مکې مکرمې راغلو.

او همدارنگه په محمد صلی الله علیه وسلم باندي هم هغه ازمینستونه ډیر سخت وو کوم چه په مکه کښي، ورباندي تیریدل.

او دا ازمینستونه په ابراهیم علیه السلام، او محمد صلی الله علیه وسلم باندي، ددي لپاره سخت شو.

چه الله تعالی دویته مرتبه د خلة (خالصه دوستي) ورکړي (الله تعالی) ښه پوه دی .

ددې دوجي نه په حاجيانو باندي ازميښتونه سخت كيږي
 كله چه دوي مكې مكرمې ته راشي، ددي لپاره چه الله تعالى
 دويته هغه لويه ډالي وركړي، دكومي چه دوي دالله تعالى نه
 اميد لري، خو په دي شرط چه دوي دخپل رب نه ويږه
 او كړي او دهغه لپاره صبر او كړي. ددي وجي نه الله تعالى
 فرمائي دي:

﴿فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ
 وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ (٢٧)

پس چاچه تلوار او كړو په پوره كولو د دؤو ورځو كښي، پس
 نيشته گناه په ده باندي، او چاچه روستو كړو ويشتل دريمي
 ورځي ته، پس نيشته گناه په ده باندي، دا هغه چا لره چه
 ويږه كوي دالله تعالى نه، او پوهه شي چه تاسو به خاص
 هغه ته ورجمع كړي شي.

د حج په احکامو دا معلوم حکم دی، چه چا تلوار او کړو يعني د ذالحجې دمياشتي (۱۱)، (۱۲) باندي يي ويشتل د جمراتو او کړل او بيا غواړي چه د منی نه اوڅي نو په ده هيڅ گناه نيشته، ځکه چه په ده باندي الله تعالی دا تخفيف (اساني) کړيده.

ليکن هغه کس چه (۱۳) ورځي ته هم پاتي کيږي، دهغه باره کښي دا گمان کيده چه الله تعالی دهغه باره کښي داسي اوفرماي: هغه کس چه دريمي ورځ ته پاتي شو دهغه لپاره ډير لوي اجر دی، ليکن په دي ايت کریمه کښي الله تعالی دهغه کس لپاره چه دريمي ورځي ته پاتي کيږي، شرط د تقوی، (دالله تعالی نه ويره کول) زياتي کړو.

﴿لَيْنَ اتَّقَى﴾

د مفسرينو ديو قول مطابق په دي ايت کریمه کښي دا شرط د تقوی صرف هغه کس ته راجع دی، کوم چه دريمي ورځي

ته پاتي کيږي. په دي کبني حکمت دادی (الله تعالی بڼه پوهه دی) چه په دريمه ورځ به هم په ده باندي ازميښت اوشي، نعمتونه به ورته الله تعالی هم زيات ور په برخه کړي.

نو څوک چه دريمې ورځي ته پاتي شو، ده ته به الله تعالی ډير نعمتونه ورکړي، خود ازميښت او امتحان نه روستو.

(الله تعالی بڼه پوهه دی).

الله تعالی فرمائي دي: ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ

الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمُ الصَّابِرِينَ﴾ (۲۸)

ايا گمان کوي تاسو، چه داخل به شئ جنت ته، او تر اوسه پوري الله تعالی نه دي ښکاره کړي مجاهدين ستاسونه، او نه دي ښکاره کړي صبر ناکولره.

خاتمه

بيابه څنگه خپل ژوند تيره وي دحج نه وروستو ؟

روستو ددينه چه په دي لټه او مختصر بحث كښي مو دحج لوي مقصدونه ذكر كړه، مناسب ده چه په دي اخري بحث كښي سوچ او فكر وكړو او دهغه څه نه چه مخكښي مو دهغي يادونه او كړه فابده واخلو، نو دالله تعالى په توفيق سره واييم:

حاجي وروره... راشه سوچ او فكر وكړه، هغه ښكار كوم چه صحابه كرامو ته ډير نير. دي راتللو دحج په وخت كښي خو دغه ښكار كول حرام وو، په صحابه كرامو باندي، او همدارنگه په حاجي باندي دا حرام په حالت كښي خپلې بي بي (ښځه) ته نيز دي كيدل هم حرام دي.

نو همدارنگه نارواه تصويرانو ته كتل او ټنك ټكور او ريډل او حرام څيزونه څكل او همدارنگه حرام مال جمع كول په انسان

باندي په هر څاي کبني حرام او شرعا منعه دي، ځکه چه ددي ټولو علت يودي، هغه داچه دا ټول حرام دي.

﴿لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ فَمَن أَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (٢٩)

ددي دپاره چه ښکاره کړي الله تعالی هغه څوک چه ويريري دالله تعالی نه په حالت دنه ليدلو کبني، پس چاچه زیاتی او کړو، پس ددينه پس ده لره عذاب درد ناک دی.

ای محترمه حاجي وروره، چه کله ته دحج نه واپس خپل وطن ته لاري، نو دخپل نفس سره مجاهده کوه، او په زړه کبني دالله توحيد ته څاي ورکړه، او دهغه سره مينه کوه، او دخپل رب نه ويږه، او خاص هغه طرف ته رجوع کوه، تر دي پوري چه دخپل رب سره ملاو شي.

حاجي وروره: ته چه کله په خپل وطن کښي وي، تا به داسي ويل چه زه د الله تعالی سره محبت کوم، او دهغه نه ويريرم، او په هغه باندي توکل کوم، ليکن ستا دا وينا دليل او رشتنوالي ته محتاجه وه، خو چه کله ته د حج ادا کولو لپاره راغلي، او خپله وينا دي رشتوني کره، نو مبارک دو وي، که دا حج ستا دالله تعالی په دربار کښي مقبول وي.

﴿يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ مُّجَدِّدًا عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ (۳۰)

په داسي ورځ چه رابه شي هر نفس کوشش به کوي د عذاب دفع کولو دځان نه، او پوره به ورکړسي شي هر نفس ته بد له دعملونو دهغه، او دوي باندي به ظلم نشي کيدی.

نو کوشش او کړه په خپل نفس باندي، او په دي مقصدونو باندي يي کوم چه مخکي ذکر شو نیک بخته کړه، نو د قيامت په ورځ به ستا لپاره گواهي کوي.

او ددي سره دالله تعالی نه ډيري دعاگانې غواړه چه ستا دا حج په خپل در بار کښي قبول کړي.

حاجي وروره: کیدی شي چه الله تعالی په تا باندي ددي حج په وجه مهرباني کړي وي، او ته يي هغه مرتبي ته رسولی يي، کومه چه تا په خپل وطن کښي نه شوه حاصلولی، اگر ډير کلونه دي دالله تعالی عبادت کړی وی.

نو دالله تعالی ډير شکر کوه، ځکه چه شکر کول دانسان لپاره دنياوې نعمتونه لکه مال او اولاد وغيره شو زياتوي، او همدارنگه د شکر په وجه باندي الله تعالی ایماني نعمتونه لکه ایمان او احسان وغيره شو هم زياته وي.

ليکن د حج نه بعد به ته په خپله زنده گۍ کېني دالله تعالیٰ په عبادت باندي ډير حرص کوي، او هغه مرتبه چه الله تعالیٰ تاته درپه برخه کړي ده، دهغي به حفاظت او ساتنه کوي، او هغه اسباب به اختياره وي کوم چه تا دالله تعالیٰ په عبادت باندي کلکه وي، لکه د صالحينو او نيکانو ملگرو په مجلسونو کېني حاضریدل، او همدارنگه د الله تعالیٰ نه ډيري دعاگانې کول، او دنیک عمل کوشش او اهتمام کول، او دغفلت نه ځان بچ ساتل تر دي پوري، چه دخپل رب سره ملاو شي، او هغه له تانه راضي وي او ته په دي سره خوشحاله شي.

﴿ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ﴾^{۳۱}

ای ربه زمونږ مه کړوه زړونه ځمونږ. پس دهغي نه خودنه
کړي ده تا مونږ ته، او اوبښي مونږ ته دخپل طرف نه
پوخوالی په دین یقینا ته بخشش ورکونکی یی.

والحمد لله رب العالمین وصلى الله وسلم على سيدنا محمد وعلى آله
وصحبه وسلم تسليما كثيرا....

د مضامينو فهرست

۱	مقدمه	۳
۲	د حج پوره اد اکول دزمانې په لحاظ سره	۱۰
۳	د حج پوره اد اکول د ځاي په لحاظ سره	۱۱
۴	د حج پوره اد اکول د طريقي په لحاظ سره	۱۲
۵	د حج په مقاصدو کښې لوي مقصد دالله تعالی عبادت	۲۱
۶	د حج په مقاصدو کښې اول مقصد دالله تعالی سره مينه کول.	۲۵
۷	سؤال: ولي دنيي کریم صلی الله عليه وسلم قدمونه دعرفي دزمکي سره نه دي لگيدلي	۳۲
۸	مکه مکرمه ولي په شاړه زمکه کښې واقع ده	۴۱
۹	د حج دوهم مقصد دالله تعالی تعظيم کول دي.	۴۴
۱۰	د حج دريم مقصد دالله تعالی نه اميد کول دی.	۴۸
۱۱	د حج څلورم مقصد دالله تعالی نه ويره او خوف کول دي.	۵۱
۱۲	ايا د حج او ويري په مينځ کښې څه علاقه شته؟	۵۳
۱۳	د حج پنځم مقصد په الله تعالی باندي ځان سپارل دي.	۵۹
۱۴	د حج شپږم مقصد الله تعالی ته رجوع کول دي.	۶۴
۱۵	د حج اوم مقصد الله تعالی ته تواضع او حاجزي کول دي.	۶۶

Download From; Aghalibrary.com

۷۳	دمکې مکرمې خصوصي فضيلتونه	
۸۴	خاتمه	
۹۰	دمضامينو فهرست	

Download From; Aghalibrary.com

Download From; Aghalibrary.com